

حوليات آداب عين شمس المجلد ٤٦ (عدد يوليو – سبتمبر ٢٠١٨)

<http://www.aafu.journals.ekb.eg>

(دورية علمية محكمة)

حدود التصرف في ترجمة المكافئات القاموسية للكلمات المفتاحية

عبد الستار عدنان حسين *

كلية اللغات - جامعة بغداد / قسم اللغة العبرية

المستخلص

يواجه كل مشروع ترجمي مشكلات فريدة في تكافؤ المفردات. ولكن من المحتمل أن تفرض بعض المسائل مشكلات معينة على أية ترجمة. فكل مترجم يواجه مشكلة التوصل إلى مكافئات مناسبة لكلمات النص المصدر المفتاحية. وقد تبدو بعض الكلمات للوهلة الأولى مكافئات ملائمة، لكنها تتقلب بعدئذ إلى تباينها تبايناً شاسعاً، إن في الوظيفة أو في المغزى. وثمة مشكل ضياع بعض المكونات الدلالية واكتساب مكونات أخرى، ومشكل تحقيق موازنة ما بين إضمار بعض المعاني والتصريح ببعضها الآخر. وسيتناول هذا البحث أموراً من هذا القبيل.

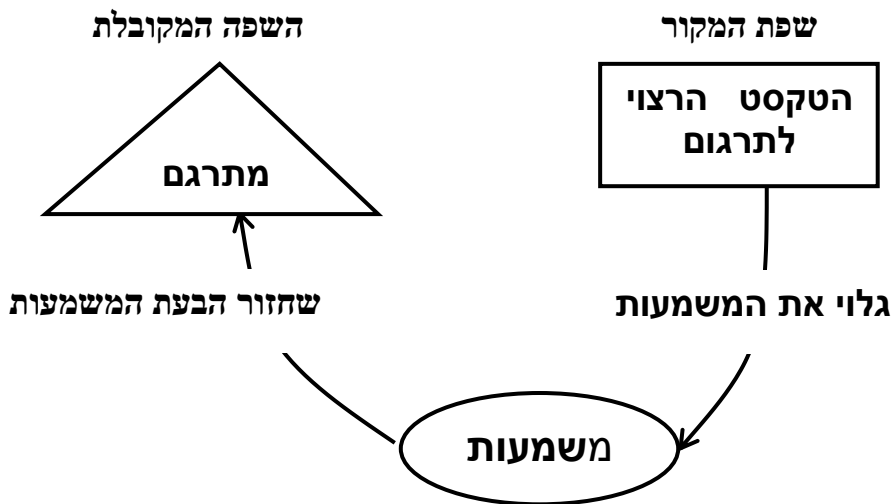
גבולות הנטייה של תרגום שקילות לקסיקליות

עבור מילות מפתח

כל פרוייקט תרגום עומד בפני בעיות ייחודיות בשוני אוצר המילים. עם זאת, נושאים מסוימים עשויים להוות בעיות ספציפיות עם כל תרגום. כל מתרגם עומד בפני הבעיה של מציאת שקילות מתאימות עבור מילות המפתח של טקסט המקור. במבט ראשון, כמה מילים עשויות להיראות כשוויון מתאים, אבל אחר כך להפוך אותן שונות מאוד, גם בתפקוד או במשמעות. יש בעיה של אובדן של כמה מרכיבים סמנטיים ורכישה של מרכיבים אחרים, ואת הבעיה של איזון בין בידוד של כמה משמעויות ואישור אחד של השני. מחקר זה יטפל בנושאים כאלה.⁽¹⁾

תרגום מבחינת הגדרה לקסיקלית, שינוי ממצב אחד או צורה למשנהו, והעברת המצב לשפתו או לשפה אחרת.⁽²⁾ התרגום הוא למעשה שינוי בנוסחה. כאשר אנו מדברים על נוסחה בשפה אחת, אנו מתייחסים למקרה האמיתי של מילים, משפטים, יפהפיות, משפטים, קטעים וכו'. בולט היה בלוגר. אלה מודאגים מתייחסים נוסחאות אלה כמבנה השטח של השפה. זהו ההיבט של השפה המבנית שרואים או שומעים בדפוס. כנהוג בתרגום החלפת את תבנית השפה המקובלת (המטרה) במקום תבנית שפה של המקור⁽³⁾.

מטרת מחקר זה היא להצביע על תרגום שפת המקור לשפה המקבלת. זה קורה על ידי מעבר מן הנוסחה בשפה הראשונה להנוסחה שפה שנייה באמצעות

המבנה הסמנטי. משמעות השינוי היא שיש לשמר. עם זאת, הנוסחה משתנת. הגרסה המתורגמת נקראת בשפת המקור, בעוד שפת התרגום נקראת בשפה המקבלת. התרגום כולל את המחקר של אוצר המילים הלקסיקלים, מבנה הדקדוקי, היחס התקשורתי וההקשר התרבותי של הטקסט של שפת המקור, ניתוחו כדי להגדיר את משמעותו, ולאחר מכן לנסח מחדש את אותה משמעות באמצעות אוצר המילים

הלקסיקלים, מבנה הדקדוק בשפה המקבלת, והקשר התרבותי שלה. התרשים מדגים תהליך זה: (3)

כמעט כל טקסט כי הכוונה של אחד לתרגם אותו, כרוך בכמה מילות מפתח. מילות מפתח הן מילים המשמשות שוב ושוב על ידי הטקסט ויש להם רלוונטיות מיוחדת בדיון או המסקנה שלו. הטקסט עשוי להכיל מספר מילות מפתח. על המתרגם לאבחן מילות מפתח אלו, ולהשתמש במילה אחת בשפה המקבלת למילת המפתח, בכל פעם שהטקסט מסופק אם הוא יכול לעשות זאת. מילות מפתח לעתים קרובות מייצגות מושג בסיסי או בסיסי בטקסט. (4)

מילות מפתח מתייחסות בדרך כלל למיקום של הטקסט. בפירוש טקסט המקור, רצוי לאבחן ולתת תשומת לב מיוחדת למילות מפתח ולהגיע למקבילים המתאימים למילון לפני כתיבת הטיטה. אם אחד מהם מתרגם פרסומת חקלאית על השקיה לשפה שאינה רואה השקיה כנוהג חקלאי, יש לקחת בחשבון את המלים המקבילות של מילים המקוריות המתייחסות לתהליך ההשקיה. מילה על המילון מקבילות המתאים למספר מונחים שיש לחזור על ידי טקסט המקור צריך לחזור על עצמו לפני התרגום כולו. הפרקים הקודמים התייחסו לנוהלי התרגום כמתואר המטרה כאן היא לא להשתמש בהליכים אחרים, אלא כדי למצוא שווה ערך של מילת מפתח חשוב יותר בתקשורת מאשר כל שווה למילים אחרות של הטקסט. ייתכן שהנושא איבד את הכותרת הראשי שהטקסט רצה אם מילות המפתח לא תורגמו בצורה כזו שתמסור את המשמעות בברור. (5)

אם מילות המפתח תורגמו למגוון של מקבילות עם אותה משמעות, הטקסט היה פחות התלכדות והמשמעות פחות ברורה. לעומת זאת, המתרגם אינו משתמש באותה מילה בהקשרים שונים אם שימוש זה מוביל לעקביות כוזבת. ועל המתרגם לאמץ גרסה רגילה כאשר המשמעות היא זהה. מילים שמתאימות זו לזו מקובצות יחד, אך חלקן עשויות להתבלבל, שכן המרכיבים הסמנטיים שלהן חופפים אם הם אינם מופרדים בבירור על ידי בחירה במשוואות המילון. לדוגמה, אם יש לתרגם חומר על המזרח התיכון, יהיה צורך לדווח על שווה ערך לקסיקלי לכל אחת משלושת מילות המפתח דלהלן: (6)

synagogue: كنيس , و church : كنيسة , و mosque: مسجد .

אף על פי שהתרגום לשפה חסרת ערך תרבותי, כלומר לא בניין המוקדש לפעילות דתית, לא היה צורך להגיע לשוויון המתאר מקום כזה, וחשוב למצוא דרך להפריד עוד יותר את שלושת סוגי בניינים. יש צורך לאבחן את המרכיבים המרכזיים או את המרכיבים של המין של כל מילה, ולאחר מכן לאבחן את המרכיבים של וריאציה סמנטית המאפיינת כל אחת משלוש המילים האלה מן שתי המילים האחרות. בניית הבא של המילים: كنيس , كنيسة, مسجد. (7)

רכיבי התאמה אישית	מעמד ציבורי	רכיבים סמנטיים אוניברסליים
בית כנסת: משומש על ידי יהודים. כנסייה: משמשים נוצרים. מסגד: בשימוש על ידי המוסלמים.	מקדשים המשמשים למטרות דתיות	המקדש משמש למטרות דתיות

יש להשוות את מרכיבי ההקצאה האחרים כאשר משווים את שלוש המלים הבאות בשימוש בכתבים נוצריים:
 tabernacle: خيمة الاجتماع, temple: هيكل, synagogue: كنيس.
 שים לב לניתוח הבא: ^(*)

מקלט המשמש את היהודים למטרות דתיות		רכיבים סמנטיים אוניברסליים
צליבות ששימשו את היהודים למטרות דתיות		מעמד ציבורי
בית הכנסת	היכל / מִבְּנָה	אהל מועד
מקום שבו יהודים מתכנסים כדי לקבל חינוך דתי	מקום שבו המתפללים לורד לפגוש	מקום שבו ה'פגוש מתפללים
קבוע	קבוע	זמני (נייד)
במקומות רבים-השונים	רק אחד	רק אחד
אנשים מובילים אותו לקרוא את החוק, החינוך והתפילה	אנשים מובילים אנשים להקריב, להתפלל, ללמד, ללמוד ולשרוף קטורת.	הרבה לפקוד אנשים להקריב

בעת בחירת מונח לתרגום של כל אחת ממילותיה של קבוצה זו, יש לקחת בחשבון את שני המונחים האחרים שמשמשים בשני מונחים של תרגום. נוהל זה חל על תרגום של כל קבוצה סמנטית, שהיא תרגום מילולי של שוויון. יש לציין כי המשוואות במילון המופיעות בטבלה לעיל מכילות את כל מרכיבי השונות המוזכרים בניתוח הקודם. רכיבים אלה נקראו כהבחנה ברורה בין שלושת מונחי המפתח הללו. מושגי מפתח: ^(*)

רכיבי התאמה אישית	אהל מועד	היכל / מִבְּנָה	בית הכנסת
בית גדול עשוי עור ובד	מקום של עבודת ה'	מקום המפגש של היהודים	

מקום המקרה של היהודים לשמוע את דבר ה'	מקום ההקרה	בית מפגשים עשוי בד
בית דת בין יהודים	הבית הגדול של הדת	ביתו של דין עשוי מבד
בית הדת היהודי	הבית הגדול של הדת	הבית של הדין עשוי בד

תרגום של מילות מפתח הקשורות לרכיבים פיזיים אינו קשה לעתים קרובות. היחסים החברתיים והפוליטיים עשויים להיות מורכבים יותר. המונחים העוסקים בנושאים הדתיים של הציוויליזציה הם לעתים קרובות הקשים ביותר, הן בניתוח אוצר המילים במילון והן בהשגת המשוואות הטובות ביותר בשפה המקבלת. הסיבה לכך היא כי מילים אלה לא צריך להיות מושפע, והמנגנון משמש את השימוש של רבים מהם, כך אנשי השפה אינם מודעים למשמעויות השונות של המילה. כדאי לראות מילים בקבוצות, לא באופן אישי כמונו.⁽¹⁾

על המתרגם אפוא לחפש את המקבילה הטובה ביותר של הכהן כדי לבחון את הפעילות הדתית הכוללת ולהשוות בין תפקידיהם של כל מי שממלא תפקיד דתי כדי להגיע למקום הקרוב ביותר לכומר. ייתכן שיהיה צורך להתאים את המלה הנבחרת בדרך כלשהי ליתר דיוק בביצוע משמעות המילה עצמה. מה עשוי להיראות במבט ראשון כדי להיות שווה אובייקטיבי טוב לאדם יכול להיות למעשה משהו אחר עם תפקיד שונה לחלוטין בין שתי תרבויות. תפקידו של הכהן היהודי בקרב העברים שונה מאוד מזה של כוהן הבריהם בהודו. להבדל זה אין הרבה מה לעשות עם התרגום של המילה כומר בכמה טקסטים. אבל אם הכומר הוא מילת מפתח בטקסט העברי המתורגם לשפה הודית, יש להקדיש למונח זה תשומת לב מיוחדת.⁽¹⁾

השימוש במילה שאולה ובהסתגלות הסתגלות שלה יבטיח שמשמעותה עדיפה על הניסיון להשתמש באחד מתנאי השפה המקבלת. זה יכול להיות מרכיב סמנטי שונה מאוד, אם כי הוא חלק חלקית עם אותה משמעות. אם, למשל, המילה "כומר" כאהן כוללת משמעויות מרומזות כגון קסם או פגניות בשפה המקבלת, מומלץ להשתמש במילה "מקור" בהקשר ולהתאים את תפקיד הכהן לפי תרבות המקור. המונח המקבל שפה עשוי לפעמים לשמש ולהתאימו כדי לתקן את חוסר שוויון. "שפות יכולות לקשור מונחים בדרכים חדשות להביע מושגים חדשים או כדי למנוע משמעויות שליליות או מחוות"⁽²⁾

הפעלים ושמות המשמשות כמילות מפתח

ישנן מילים רבות המשמשות כמילות מפתח לתאר את מעשה התפילה. הנפוץ ביותר מהם (שבח) הוא שימוש נדיר עם פריקה (تسايح). השם הנפוץ המציין את התפילה מופיע (בקשות) כמו השורש אינו משמש עם השורש הדומה לו (תהילה). אפשר אפילו לתרגם את מקור המילה הזאת ללא יוצא מן הכלל עם השורש הערבי [מ - ד

– ח] , ובמיוחד את השם הספציפי (مدح) ואת הרבים (مدائح). (المدح) בספרות הערבית, הוא סוג של (المديح)¹³, בדומה לשירה העממית שהייתה נפוצה בקרב מוסלמים בימי הביניים, אף שלמילה זו אין משמעות דתית מפורשת, סביר להניח שהמתרגם התכוון להשוות את התפילה היהודית לסוג הפואטי הזה, משום שהוא מציין את הצהרות ההגשה לכוח. בנוסף, ניתן לקחת בחשבון את שם המזמור (מזמורי תהילים). המזמורים ידועים גם דומים לשירים של ז'אנר זה, אם כי הוא קורא ספר תהילים ספר שבח. המילה הנפוצה ביותר לתאר את מעשה התפילה ברורה שלה בסידורו, את המילה "תפילה" אשר מוחלף על ידי " صلاة " בכל מקום בו הוא מופיע. לדברי אל-פראחדי, ייתכן שהמתורגמן בא בעקבות דוגמה קודמת, שכן הוא יודע את דברי התפילה של היהודים במקומות הפולחן של היהודים – בית הכנסת שלהם – את המקדשים שלהם שם כבר נצפה כי פעילות בית הכנסת חייבת להיות קשורה למילה זו. בניגוד למילה " مدح ", מילה זו קשורה ישירות לפולחן האיסלאמי. אולי המילה "צלוחא" בארמית השפיעה גם על בחירת המתרגם היהודי למילה זו. עם זאת, המתרגם בוחר את המילה הזאת על הערך הרגשי שלה. אשר קשורה קשר הדוק לחובת הדיווח במעשים של תפילה. לדוגמה, התפילה היא אחד מחמשת עמודי האסלאם על פי (الحديث). בטבלה הבאה נסקור את התרגום בטקסט הבקשה הראשונה, ובו שורה שבה נכתבה שורה של מילים, וכל תיאור תיאורי המתאר את מעשה התפילה:

עברית מקורית	תרגום לערבית
ולפניך	وبين يديك
כורעים	(نحن) راكعون
ומשתחוים ומתפללים	وساجدون ومصلون
ומתהננים	ومتذرعون
ומהללים לשם תפאורתך	ومادحون

התרגום מספק את הפרשנות של חמש ביטויים שונים של המושגים של הפולחן. המלה הראשונה (כורעת) מייצגת את הנוהל הסטנדרטי לכריעה במהלך התפילה, כפי שנקבע בתלמוד. איפה הוא פוגש את המילה הזאת עם המילה הערבית כורעת. באמצעות השורש הערבי [ر-ك-ع] במקום השורש העברי [כ-ר-ע] ונראה שהוא מניע את המלים. הפועל הערבי (رَكَع) מתייחס לעקמת הגוף דווקא בהקשר של תפילה מוסלמית. שמו של השורש עצמו (رَكْعَة) הוא "כיפוף מן הגזע ישר, ואחריו שתי פרוטות בטקסי תפילה איסלאמיים". אנו רואים כאן ש "رَكَع" היא שם פעל המתאר את "الشخص الذي يقع ساجدا وتلمس ركبتيه الارض". פעולה זו, לעומת זאת, אינה יכולה לתאר בדיוק את השתטחותם של יהודי בבל. עם תרגום זה, המילה משתמשת הערך הדתי שלה גבוה מאוד באיסלאם למרות שזה לא בדיוק תואם את המנהג היהודי של תפילה. בדרך זו, התרגום המסוים הזה מסביר את הפרשנות של המתורגמן לטקסט. המתרגם השתמש גם במונחים דתיים הדומים לערכים היהודיים.¹⁴

המילה העברית השנייה של רשימת המעשים היא (משתחוים) אשר מתורגמת (ساجدون). החשיבות של כל אחד המילה העברית (משתחוים), כמו גם את השורש הערבי [ס - ג - נ] היא כפולה. שניהם פירושים "الانحناء / الخضوع" ו"العبادة / التعبّد". כדי להאמין המתרגם שהפועל (سجد) בתפילה מוסלמית שווה (ركعة), לוכד את המשמעות המדויקת (השתחוה) . (الصلاة والسجود) יחד כך אנו מוצאים אותו נקט במונח האיסלאם השפעה וכוח. אבל הרביעי המילה העברית ברשימת התארים הוא (מתחנן) ותורגם (متضرعون). המשמעות לשעבר "לכופף את הגב שלו / כיפוף עצמו" או כי "זועק", בעוד שהאחרון אומר כי "שובר אותו" או "מקטינה את הכמות / המזרזרת היה "בתרגום זה, המתרגם מתחבר בין המושג צניעות לתחינה. כמו כן

זכר אלוהים בתפילה, אחד ההיבטים החשובים ביותר של הפולחן והדת יהודי.¹⁰ כמו גם את התרגום של שם התואר העברי המוכר (חי וקים / الحي الباقي) - הוא דוגמא של הנטייה לתרגם-פי הלכה אסלאמית. בתרגומו לבקשה הראשונה, המתרגם הופך את הביטוי "חי וקים". מתורגמן משתמש במשמעות שפת (الحي القيوم) ערבית ולא צורת חי وقيوم, תוך התחשבות הנוסחא, זה עשה את ההצהרה הזו לבין שכונת القيوم. עם זאת, נעשה שימוש במטא נתונים עם שתי התוויות. סביר להניח כי המתורגמן היה מכיר את הביטוי הזה כפי שהוא הופיע ב (קוראן). דוגמא נוספת: דומה על (אלוה העולם / الله الابدي) ← (رب العالمين) ביטוי זה נראה נרחב בדקלום של (الفاتحة), סורה הראשון בקוראן הקדוש. מונח אחר של הביטוי נמצא في (الفاتحة) (رحمن رحيم) כחלופה למשפט העברי (חנן ו רחום). ההשפעה האסלאמית ברורה יותר במקרה זה, משום שהוא אינו מתרגם שורש לשורש. על ידי בחינת הדוגמאות הללו ברור כי סעדיה חיקתה במכוון את שפת הקודקני. על ידי בחינת הדוגמאות הללו ברור כי המתורגמן מתכוון במתכוון את הטקסט הקוראני

המסקנות

מושג השקילות הוא ללא ספק אחד התחומים הבעייתיים והמחלוקת ביותר בתחום תורת התרגום. המונח גרם, ונראה סביר מאוד שהוא ימשיך לגרום לדיונים לוחטים בתחום לימודי התרגום. מונח זה נותח, הוערך ונדון בהרחבה מנקודות מבט שונות, וניגש אליו מנקודות מבט שונות. הדיונים הראשונים על מושג השקילות בתרגום יזמו את הרחבת המונח על ידי תיאורטיקנים בני זמננו. אפילו המתווה הקצר של הסוגיה הנ"ל מעיד על חשיבותה במסגרת ההשתקפות התיאורטית על התרגום. הקושי בהגדרת השקילות נראה כי אין אפשרות של גישה אוניברסלית לרעיון זה

Abstract

The limits disposition of translate the Lexical equivalents for key words

By Abd el-satar Adnan

Each translation project faces unique problems in vocabulary parity. However, some issues are likely to pose specific problems with any translation. Each translator faces the problem of finding appropriate equivalents for the keywords of the source text. At first glance, some words may seem appropriate equivalents, but then turn into vastly different ones, either in function or in meaning. There is a problem of the loss of some semantic components and acquisition of other components, and the problem of balancing between the confinement of some meanings and authorization of each other. This study will address such matter

- ¹ .Ahrens, Theodor Concepts of Power in Melanesian and Biblical Perspective. Missiology, . 1977. 5(2): 141-73..
- ² 2.Anderson, Stephen R. On the Role of Deep Structure in Semantic Interpretation. Foundations of Language , 1971. 6:197-219
- ³ Ballard, D. Lee, Robert J. Conrad, and Robert E. Longacre. The Deep and Surface Structure Grammar of Interclausal Relations. Foundations of Language, Holland: D. Reidel. 1971. 7:70-118.
- ⁴ Banker, John. Some Aspects of Style in Translation. Notes on Translation 1978. 72:28-32.
- ⁵ Barnwell, Katharine.. Towards Acceptable Translations. Notes on Translation. 1983a 95:19-25.
- ⁶ _____ . 1983c. Bible Translation, ms
- ⁷ .Firth, J. R. Ethnographic Analysis and Language with Reference to Malinowski's Views. Selected Papers of J. R. Firth 1952-59, ed. by F. R. Palmer. Bloomington: Indiana University Press. 1968.
- ⁸ Fox, David G. How Intelligible is a Literal Translation? The Bible Translator .10:174-75.
- ⁹ 9.Hoffer, Bates. Problems in Sociolinguistic Translation. The Journal of the Linguistics Association of the Southwest 1980. 3(3): 165-72.
- ¹⁰ Lauriault, James. Some Problems in Translating Paragraphs Idiomatically. The Bible Translator 1957.8:166-69.
- ¹¹ Reyburn, William D. Cultural Equivalences and Non-equivalences in Translation. The Bible Translator, 1969. 20:158-67
- ¹² Shuy, Roger W., and Ralph W. Fasold. Contemporary Emphasis in Sociolinguistics. Language and Linguistics 24. Washington: Georgetown University Press. 1971.
- ^{١٣} ١٣ גאון, סעדה, כתאב צאמע אלצלואת ואלתסאביח , בהוצאת ראובן מס ירושלים, תשכ"ג, 10/20; 23/3; 24/1; 24/3; 64/4; 66/8; 66/9; 73/13; 74/13; 74/14; 74/15; 80/7; 81/1
- ¹⁴ H. Wehr, A Dictionary of Modern Written Arabic, p.415
- ^{١٥} ١٥ גאון, סעדה, כתאב צאמע אלצלואת , עמ' 24/3; 64/4; 66/8; 66/9; 73/13;

המקורות

- 1.Ahrens, Theodor. Concepts of Power in Melanesian and Biblical Perspective. Missiology 1977.
- 2.Anderson, Stephen R. On the Role of Deep Structure in Semantic Interpretation. Foundations of Language , 1971.
- 3.Ballard, D. Lee, Robert J. Conrad, and Robert E. Longacre. The Deep and Surface

- Structure Grammar of Interclausal Relations. Foundations of Language. Dordrecht, Holland: D. Reidel. 1971.
4. Banker, John. 1978. Some Aspects of Style in Translation. Notes on Translation.
5. Barnwell, Katharine. 1983a. Towards Acceptable Translations. Notes on Translation
6. ———. Bible Translation, ms. 1983c.
7. Firth, J. R. Ethnographic Analysis and Language with Reference to Malinowski's Views. Selected Papers of J. R. Firth 1952-59, ed. by F. R. Palmer. Bloomington: Indiana University Press. 1968.
8. Fox, David G. How Intelligible is a Literal Translation? The Bible Translator 1959.
9. Hoffer, Bates. Problems in Sociolinguistic Translation. The Journal of the Linguistics Association of the Southwest 1980.
10. Lauriault, James. Some Problems in Translating Paragraphs Idiomatically. The Bible Translator 1957.
11. Rebyburn, William D. Cultural Equivalences and Non-equivalences in Translation. The Bible Translator 1969.
12. Shuy, Roger W., and Ralph W. Fasold. Contemporary Emphasis in Sociolinguistics. Language and Linguistics 24. Washington: Georgetown University Press. 1971.
13. H. Wehr, A Dictionary of Modern Written Arabic,

גאון, סעדה, כתאב צאמע אלצלואת ואלתסאביח, בהוצאת ראובן מס ירושלים, תשכ"ג